

Prawo i Sprawiedliwość

PROGRAM SAMORZĄDOWY

2010–2014

WOJEWÓDZTWO
ZACHODNIOPOMORSKIE

Spis treści

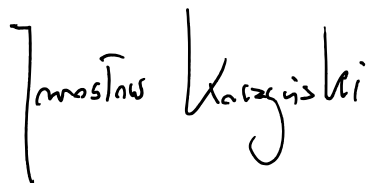
Wstęp	3
Europejskie i krajowe uwarunkowania rozwoju regionalnego	4
Opis sytuacji społeczno-gospodarczej regionu oraz jego konkurencyjnej pozycji	6
Atuty i problemy województwa	12
Wizja rozwoju województwa do 2020 roku	15
Priorytety	15
Gospodarka	17
Ekologia i ochrona przyrody	26
Bezpieczeństwo	27
Edukacja	28
Polityka regionalna i fundusze europejskie	30

Wstęp

21 listopada Polacy wybiorą nowe władze samorządowe wszystkich szczebli od gmin poprzez miasta i powiaty po sejmiki wojewódzkie. Prawo i Sprawiedliwość z pełnym zaangażowaniem bierze udział w tych ważnych dla Polaków wyborach. Przedstawiamy naszych kandydatów na prezydentów, burmistrzów, wójtów, radnych gminnych, powiatowych i wojewódzkich. Są wśród nich zarówno ci, którzy już skutecznie pełnili te funkcje, jak i wielu nowych, często młodych ludzi, pragnących służyć swym lokalnym społecznościom. Chcemy, aby w samorządach wszystkich szczebli było jak najwięcej osób kompetentnych, uczciwych, potrafiących wsłuchiwać się w oczekiwania swych współmieszkańców i rozumiejących potrzeby ludzi, których będą reprezentować.

Wszystkich kandydatów Prawa i Sprawiedliwości łączy program samorządowy adresowany do wszystkich ludzi, nastawiony na rozwiązywanie ich codziennych problemów, niezależnie od miejsca ich występowania. Polska równych szans to kraj, który nie może być podzielony na obszary coraz bogatsze i pozostające w tyle – najczęściej małe miasta i wsie. Dla przedstawionej w programie polityki rozwoju ważne są wszystkie regiony, wszystkie gminy i miejscowości.

Rozwinięciem ogólnopolskiego programu samorządowego jest 16 propozycji programów wojewódzkich. W ten sposób rozpoczynamy debatę samorządową, do udziału której zapraszamy wszystkich mieszkańców regionu.

A handwritten signature in black ink, reading "Jacek Kurtyka". The signature is written in a cursive, flowing style.

Europejskie i krajowe uwarunkowania rozwoju regionalnego

Polska stoi przed wielką szansą bardzo szybkiego rozwoju i możliwością zdecydowanej poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców. Zależy to tylko od nas, od przedsiębiorczości, pracowitości i talentów Polaków oraz od dobrej i skutecznej polityki rządu. Polsce, jako krajowi, który posiada duże zapóźnienia rozwojowe w stosunku do większości krajów Unii Europejskiej, ale który pragnie dynamicznie się rozwijać, potrzebna jest wizja i strategia rozwoju, wyznaczająca i porządkująca cele i priorytety w perspektywie najbliższych lat.

W ciągu ostatnich dwudziestu lat transformacji ustrojowej Polska zmieniła zasadniczo swoje oblicze: wprowadzono demokratyczne zasady funkcjonowania państwa i gospodarkę rynkową, nastąpiło otwarcie na konkurencję międzynarodową, restrukturyzują się stare i coraz dynamiczniej rozwijają nowe i nowoczesne działy gospodarki. Nasze wejście do Unii Europejskiej poprzedziło przeprowadzenie szeregu reform strukturalnych. Jednak obok pozytywnych zmian społeczno-gospodarczych występują też zjawiska negatywne, jak okresowo niskie tempo wzrostu gospodarczego, mały postęp w modernizacji struktury gospodarki oraz ciągle niedostateczna jej konkurencyjność i innowacyjność. Stanowi to jedną z przyczyn wysokiego bezrobocia oraz wynikających z niego problemów społecznych.

Dlatego potrzebne są dalsze zmiany, gdyż poziom i jakość życia mieszkańców Polski będzie w głównej mierze zależny od pozycji polskiej gospodarki w Unii Europejskiej i w świecie. Natomiast stan gospodarki będzie rezultatem przede wszystkim skutecznej polityki gospodarczej państwa, a więc działań i inicjatyw, które pozwolą polskim firmom na rozwój na rynku polskim oraz na ekspansję na wspólnym rynku europejskim i na rynku światowym. Podstawowym celem rządu jest gruntowna modernizacja kraju. Warunkiem koniecznym ekspansji polskiej gospodarki jest lepsze wykorzystanie zasobów młodej i wykształconej kadry pracowniczej. Polityka długofalowego wzrostu gospodarczego będzie uwzględniała wzrost zatrudnienia i dążyła do obniżenia stopy bezrobocia. W odpowiedzi na proces globalizacji i wyzwania stawiane Europie przez odnowioną Strategię Lizbońską Polska musi kierować się nowoczesną polityką rozwojową, która pozwoli na zmniejszenie dystansu w stosunku do bogatszych państw Unii Europejskiej. Polityka ta musi wykorzystywać te cechy polskiej gospodarki i polskiego społeczeństwa, które stanowią źródło szans naszego kraju, a więc przede wszystkim rzeszę młodych i coraz lepiej wykształconych Polaków, wysoką przedsiębiorczość

polskiego społeczeństwa, a także duży rynek wewnętrzny. Polityka rozwoju musi opierać się na konsekwentnym budowaniu społeczeństwa i gospodarki opartych na wiedzy i przedsiębiorczości, bez których niemożliwe jest osiągnięcie celów rozwoju naszego kraju. Jednocześnie polityka ta musi uwzględniać fakt, iż Polska należy do najbiedniejszych państw rozszerzonej Unii Europejskiej, ma najniższy w Unii Europejskiej poziom zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym i najwyższy poziom bezrobocia. Polityka rozwoju musi także przeciwdziałać pogłębianiu się dysproporcji w poziomie poszczególnych regionów Polski, aby uniknąć marginalizacji najstabilniej rozwijających się województw.

Wysiłek modernizacyjny, jaki musi podjąć Polska, jest wyzwaniem dla wszystkich obywateli, dla rządu i samorządów terytorialnych, instytucji pozarządowych, przedsiębiorstw, placówek oświatowych i instytucji naukowych. Nikt nas w tym nie zastąpi, bowiem tylko społeczeństwa zdeterminowane mogą osiągać sukcesy. Szanse na sukces Polski radykalnie zwiększa członkostwo w Unii Europejskiej, które niesie ze sobą istotne korzyści gospodarcze, społeczne i polityczne, a także umożliwia finansowanie znacznej części wydatków rozwojowych ze środków budżetowych UE. Podstawowe znaczenie dla awansu cywilizacyjnego Polski ma stworzenie odpowiednich warunków rozwoju, a przede wszystkim sprawnego systemu instytucjonalno-regulacyjnego. Zgodnie z filozofią Strategii Lizbońskiej sukces gospodarczy Unii Europejskiej w globalizującym się świecie zależy przede wszystkim od jej konkurencyjności systemowej, a więc od działań regulacyjnych, reform strukturalnych, a zwłaszcza poprawy mikroekonomicznych sfer gospodarki. Konkurencja pomiędzy czołowymi gospodarkami świata to przede wszystkim konkurencja instytucji, a więc prawno-regulacyjnych aspektów życia gospodarczego, które umożliwiają najlepsze wykorzystanie dostępnych zasobów. Państwo nie może zrzec się roli regulatora procesów gospodarczych, gdyż to od jakości środowiska instytucjonalno-regulacyjnego zależy w dużej mierze konkurencyjność gospodarki w globalizującym się świecie. W najbliższych latach Polska musi podjąć istotny wysiłek na rzecz zmian reguł gry w gospodarce, aby prowadzenie działalności gospodarczej było prostsze i mniej kosztowne, by sprzyjało poprawie sytuacji na rynku pracy.

Nowoczesna polityka rozwoju jest konieczna dla racjonalnego wykorzystania szans płynących z członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Skala dostępnych środków finansowych UE do 2013 roku jest nieporównywalnie większa od tych w okresie 2004–2006, a poszerzające się uczestnictwo Polski w politykach wspólnotowych i Wspólnym Rynku otwiera przed naszym krajem nowe szerokie perspektywy. To niepowtarzalna szansa na rozwój dla naszego kraju. Nie może-

my jej zmarnować, ponieważ wsparcie, którego Unia Europejska udzieli Polsce do 2013 roku, to największa dotacja, jaką do tej pory jakikolwiek kraj członkowski otrzymał z Unijnego budżetu.

Opis sytuacji społeczno-gospodarczej regionu oraz jego konkurencyjnej pozycji

Usytuowanie województwa zachodniopomorskiego w północnozachodniej części Polski jest istotnym czynnikiem kształtującym jego rozwój. Powierzchnia województwa wynosi 22,9 tys. km², co stanowi 7,3% obszaru kraju. Województwo jest częścią Regionu Bałtyckiego; od północy jego naturalną granicę stanowi Morze Bałtyckie (184,9 km), od zachodu graniczy z Niemcami (186,6 km), od południa z województwami wielkopolskim i lubuskim, a od wschodu z województwem pomorskim.

Przygraniczne położenie powoduje, że województwo leży na skrzyżowaniu ważnych szlaków transportowych o znaczeniu międzynarodowym:

- ze Skandynawii do Europy Południowej i Południowo-Wschodniej,
- z Europy Zachodniej do państw Europy Wschodniej i Azji.

Korzystne położenie transportowe województwa może stanowić duży potencjał regionu, jednakże jego peryferyjność i oddalenie od stolicy kraju ma negatywny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy.

Województwo liczy 114 gmin (w tym 11 miejskich, 51 miejsko-wiejskich, 52 wiejskie), 18 powiatów oraz 3 miasta na prawach powiatów.

Region posiada duże zasoby leśne (34,6% powierzchni, średnia dla Polski (28,2%). Dużą wartość gospodarczą, rekreacyjną i ekologiczną stanowią zwarte kompleksy leśne puszczy Wkrzańskiej, Goleniowskiej i Bukowej. Unikatowe zasoby przyrodnicze objęte są różnymi formami ochrony prawnej.

Udział obszarów podlegających ochronie wynosi 20,68% powierzchni województwa (średnia krajowa 31,1%). System obszarów chronionych obejmuje 2 Parki Narodowe: Woliński i Drawieński (16,3 tys. ha), 7 Parków Krajobrazowych (119 tys. ha), 83 rezerваты przyrody (8,4 tys. ha) oraz 323 tys. ha obszarów chronionego krajobrazu (14,1% powierzchni województwa).

Warunki naturalne regionu wpłynęły na ukształtowanie sieci osadniczej, na lokalizację i rodzaj przemysłu, na rozwój gospodarki morskiej, rolnictwa, a także

na rozmieszczenie i charakter bazy rekreacyjnej, sanatoryjnej i wypoczynkowej. Sprzyja rozwojowi funkcji turystycznej, która ma szansę stać się jedną z głównych funkcji gospodarczych regionu. Atrakcyjność turystyczną województwa podnoszą dodatkowo zabytki architektury i obiekty świadczące o bogatym dziedzictwie kulturowym regionu.

Z racji swojego położenia województwo zachodniopomorskie posiada największą liczbę przejść granicznych w kraju. Występują wszystkie ich rodzaje: morskie, drogowe (w tym dla małego ruchu granicznego), rzeczne, jedno kolejowe i jedno lotnicze. Większe z przejść drogowych znajdują się w Kołbaskowie, Lubieszynie oraz Krajniku Dolnym. Województwo podjęło współpracę transgraniczną głównie z regionami krajów Unii Europejskiej (m.in. Skania w Szwecji, Departamenty Loire-Atlantique i Gironde we Francji, Kraje Związkowe Meklemburgia Pomorze-Przednie oraz Brandenburgia w Niemczech). Wśród regionów partnerskich są również: Obwód Kaliningradzki, Obwód Mikołajewski na Ukrainie oraz Prowincja Guangdong w Chinach. W ramach współpracy z partnerami niemieckimi i szwedzkimi główną rolę odgrywa Euroregion Pomerania.

Ludność województwa zachodniopomorskiego na koniec 2009 r. liczyła 1 692 957 tys. osób, w tym 871,9 tys. kobiet. W poziomie zaludnienia od kilku lat zaznacza się tendencja ujemna; w ciągu ostatnich 6 lat nastąpił spadek liczby ludności o ponad 1,9 tys. Gęstość zaludnienia jest niska i wynosi 74 osoby (76 w 1999 r.), gdy w kraju 122 osoby na 1 km². Większość spośród mieszkańców regionu zamieszkuje w miastach (wskaźnik urbanizacji 69,3%; w kraju 61,5%). Prawie połowę ogólnej liczby ludności miejskiej stanowią mieszkańcy Szczecina i Koszalina.

Na podstawie zaobserwowanych tendencji możemy przypuszczać, iż w najbliższych latach występować będzie spadek liczby urodzeń, spadek umieralności oraz wzrost przeciętnej długości życia. Wystąpi znaczne odchylenie w proporcjach pomiędzy ilością osób w wieku produkcyjnym a poprodukcyjnym, co doprowadzi w rezultacie do wzrostu obciążeń ekonomicznych w województwie. Konsekwencją takiego trendu będą: konieczność zapewnienia opieki zdrowotnej, trudności w realizacji świadczeń emerytalnych, konieczność likwidacji placówek oświatowych oraz bezrobocie wśród nauczycieli.

W obrębie województwa występuje znaczne zróżnicowanie gospodarcze i społeczne między częścią zachodnią i wschodnią na niekorzyść wschodnich terenów regionu. Na terenie byłego województwa koszalińskiego odnotowuje się dużo wyższą stopę bezrobocia, niekorzystne saldo migracji, niższą wartość produkcji sprzedanej oraz znacznie niższe dochody mieszkańców.

Bezrobocie jest obecnie najistotniejszym problemem regionu. Na przełomie kilku lat stopa bezrobocia rejestrowanego wzrosła z 17,5% w 1999 r. do 27,5% na koniec 2004 r., a obecnie wynosi 16,5% (grudzień 2009 r.). Rozwiązanie kwestii bezrobocia w województwie zachodniopomorskim znacznie utrudnia niski poziom wykształcenia i kwalifikacji osób bezrobotnych. Osoby z wykształceniem wyższym charakteryzują się najwyższym wskaźnikiem aktywności zawodowej. W 2008r. wskaźnik aktywności zawodowej w tej grupie mieszkańców wyniósł 77,9%. Najniższą aktywnością zawodową wykazywały się osoby z wykształceniem nie wyższym niż gimnazjalne – 17,4%. Wschodnia część, w której bezrobocie osiągnęło bardzo wysoką wartość, to obszary słabo zurbanizowane, o nieznacznym udziale pozarolniczych źródeł utrzymania.

Poziom wykształcenia mieszkańców województwa jest zbliżony do średniego poziomu wykształcenia ludności w kraju. Struktura wykształcenia w porównaniu z rokiem 1988 znacznie się poprawiła. W 2002 roku dyplomami ukończenia studiów wyższych legitymowało się 10,4% ludności, co plasuje zachodniopomorskie na 4 miejscu w kraju po województwach mazowieckim, pomorskim i małopolskim.

Niepokojący jest fakt, iż województwo zachodniopomorskie znajduje się w ścisłej czwórce regionów najbardziej zagrożonych przestępczością, aczkolwiek w ciągu ostatnich lat notuje się spadek liczby przestępstw. W 2008 roku na terenie województwa odnotowano ich 58,4 tys. Dzięki wzmocnionym wysiłkom policji zmalała liczba wypadków i kolizji drogowych.

Istotnym obszarem zagrożeń bezpieczeństwa publicznego jest zagrożenie pożarowe. Występuje ono najczęściej na terenach zurbanizowanych z wysoce wykorzystaną substancją komunalną oraz w lasach.

Na terenie województwa, zwłaszcza w dolnym biegu rzek, na wybrzeżu morskim oraz w sąsiedztwie jezior, występuje okresowo zagrożenie powodziowe. Obecny stan zabezpieczenia przeciwpowodziowego jest niezadowalający, modernizacji i przebudowy wymaga większość obywateli. Natychmiastowych działań potrzebuje też ochrona brzegu morskiego oraz plaż, z uwagi na roczne zajmowanie przez morze fragmentów wybrzeża.

W ciągu ostatnich lat gospodarka regionu przeżywała okres dekonjunktury i spadku aktywności. Stale zmniejszało się znaczenie gospodarki morskiej, a także dużych przedsiębiorstw, na korzyść sektora małych i średnich firm. Mała także udział województwa zachodniopomorskiego w strukturze PKB kraju.

Jak już wcześniej wspomniano, corocznie maleje znaczenie gospodarki morskiej, a także dużych przedsiębiorstw na korzyść sektora małych i średnichfirm, co miało duży wpływ na kondycję gospodarki regionu.

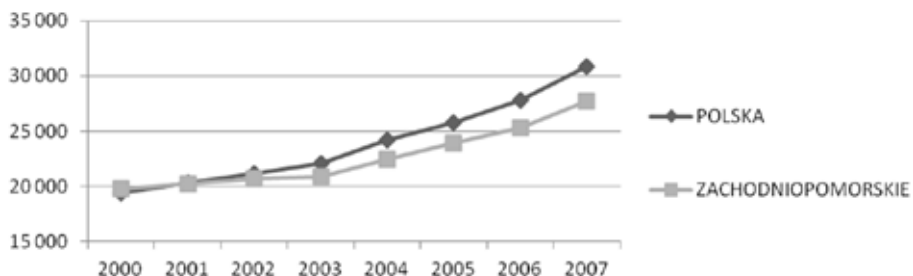

Wewnątrz regionu występują znaczne zróżnicowania sytuacji gospodarczej. Na terenie byłego województwa szczecińskiego PKB ogółem znacznie przewyższa dochód osiągnięty na terenie byłego województwa koszalińskiego. O ile szczecińska część województwa zachodniopomorskiego przekracza krajowy wskaźnik PKB, o tyle koszalińska osiąga zaledwie 83% średniej krajowej. Zróżnicowania te pozostają na niezmiennym poziomie od wielu lat i są pochodną niskiego uprzemysłowienia powiatów ściany wschodniej i południowej województwa.

Od roku 1999 w województwie zachodniopomorskim utworzono ponad 40 tys. nowych podmiotów gospodarczych. W 2009 roku w rejestrze REGON zarejestrowanych było 215 tys. osób prawnych, jednostek organizacyjnych bez osobowości prawnej oraz osób fizycznych, prowadzących działalność gospodarczą. Tak więc aktywnych pozostaje około 63 tys. podmiotów. Dominują firmy działające w sekcji „handel i naprawy oraz obsługa nieruchomości”, co wskazuje na duży udział sektora usług w ogólnej liczbie przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON.

Bardzo dużą rolę w rozwoju regionu odgrywa sektor małych i średnich podmiotów gospodarczych. Ogółem małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią ponad 99% podmiotów gospodarczych w województwie. W regionie prowadzi działalność 22 instytucji naukowo-badawczych i rozwojowych, co stanowi 2% takich placówek w kraju. Wśród nich 10 to jednostki rozwojowe i placówki obsługi nauki, a 7 to państwowe uczelnie wyższe.

Poziom innowacyjności gospodarki województwa zachodniopomorskiego, w porównaniu z najlepiej rozwiniętymi regionami Polski (Mazowsze, Wielkopolska, Śląsk, Dolny Śląsk), jest bardzo niski. Środki na prace badawczo-rozwojowe w PKB wynoszą około 0,3%, przy średniej krajowej 0,65% i 2% w budżecie Unii Europejskiej. Również wskaźniki innowacyjności województwa zachodniopomorskiego są stosunkowo niskie w odniesieniu do innych regionów Polski.

Ryc. 1 Wyk. PKB per capita

Tak niski poziom innowacyjności gospodarki uznać należy za zagrożenie przyszłej pozycji ekonomicznej województwa zachodniopomorskiego w kraju i w Europie. Bez radykalnych działań, mających na celu podniesienie zdolności innowacyjnej, przedsiębiorstwa nie będą w stanie w przyszłości uczestniczyć w gospodarce opartej na wiedzy.

Podstawowy potencjał przemysłowy regionu stanowią: przemysł chemiczny, produkcja energii elektrycznej, przemysł drzewny, przetwórstwo rolno-spożywcze. Główne gałęzie przemysłu skoncentrowane są w aglomeracji szczecińskiej, pozostałe związane są z bazą surowcową o lokalizacji rozproszonej na terenie całego regionu.

Udział województwa zachodniopomorskiego w produkcji niektórych wyrobów jest znaczący w skali kraju i wynosi: nawozy fosforowe – 65,3%, płyty pilśniowe – 36,8%, tarcica iglasta – 20,6% (1 miejsce w kraju), nawozy azotowe – 18,2%.

Budownictwo zajmuje istotne miejsce w strukturze gospodarki regionu, ponad 10% podmiotów gospodarczych województwa stanowią przedsiębiorstwa z branży budowlanej. Mimo zasadniczej roli sektora budowlanego na terenie zachodniopomorskiego nadal utrzymuje się niższe tempo rozwoju niż w całym kraju. Budownictwo regionu charakteryzuje się dużym rozproszeniem wykonawców oraz słabą pozycją kapitałową firm.

Obszary wiejskie województwa zamieszkuje 528,9 tys. osób, co stanowi 30,9% ogółu ludności regionu. Zaludnienie obszarów wiejskich (przeciętnie 25 osoby/km²) jest jednym z najniższych w kraju oraz charakteryzuje się przestrzennym zróżnicowaniem. Jest to efekt wysokiej urbanizacji regionu, znacznej lesistości oraz rozdrobnionej wiejskiej sieci osadniczej.

Tereny wiejskie województwa zachodniopomorskiego są wysoce zróżnicowane pod względem poziomu rozwoju ekonomicznego, m.in. ze względu na występowanie stref przyrodniczych i funkcjonalnych – nadmorskiej, pojeziernej, przygranicznej, gdzie występują korzystne warunki rozwoju pozarolniczych dziedzin gospodarki. Przeważają w nich jednak obszary recesji gospodarczej, wysokiego bezrobocia i znacznego zubożenia mieszkańców. Poza obszarem aglomeracji szczecińskiej i obszarem nadmorskim, tereny te charakteryzują się niskim rozwojem ekonomicznym oraz wysokim bezrobociem.

Średnia powierzchnia użytków rolnych, przypadających na jedno gospodarstwo indywidualne, tuż po województwie warmińsko-mazurskim, jest jedną z najwyższych w Polsce i wynosi 16,8 ha, ponad dwukrotnie przewyższając średnią krajową. Jednakże wśród indywidualnych gospodarstw rolnych dominują bardzo małe (o powierzchni do 7 ha), które stanowią 49% gospodarstw w wojewódz-

twie. Udział gospodarstw dużych (o powierzchni od 15 do 50 ha) wynosi 22% i jest blisko trzykrotnie większy niż średnia w kraju. Odsetek gospodarstw bardzo dużych jest najwyższy w kraju i wynosi aż 3,4%.

Województwo zachodniopomorskie charakteryzuje najniższe w kraju zatrudnienie w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych. Wynosi ono jedynie 7,6 osoby (ponad trzykrotnie mniej niż średnio w Polsce).

Ważnym sektorem gospodarki województwa zachodniopomorskiego, o dużych potencjalnych możliwościach rozwoju, jest turystyka. Mocne strony tych terenów to różnorodność krajobrazu, walory naturalne, bogactwo folkloru oraz tradycji regionalnych, umożliwiających rozwój zróżnicowanych form turystyki. Ważną zaletą województwa jest jego zaplecze uzdrowiskowe. Działalność uzdrowiskową prowadzą cztery gminy posiadające status uzdrowiska (Kołobrzeg, Połczyn Zdrój, Kamień Pomorski, Świnoujście).

Czynnikami, mającym zdecydowanie negatywny wpływ na rozwój sektora turystycznego województwa, są uwarunkowania klimatyczne, które sprawiają, iż usługi turystyczne mają sezonowy charakter. W odróżnieniu do południowych regionów Polski, których walory naturalne i ukształtowanie terenu pozwalają oferować całoroczny wypoczynek, województwo zachodniopomorskie jest kojarzone przede wszystkim jako region nadmorski, dostępny głównie w lecie. W konsekwencji oznacza to koncentrację bazy noclegowej w pasie wybrzeża. Sezonowość usług turystycznych wpływa również na ich wysokie ceny.

Na terenie województwa zachodniopomorskiego krzyżują się międzynarodowe i krajowe szlaki transportowe w układzie północ – południe i wschód – zachód. Tutaj następuje tranzyt towarów z południa Europy (Włochy, Chorwacja, Czechy, Słowacja) do krajów basenu Morza Bałtyckiego. Województwo jest ważnym łącznikiem w sieci transportowej wokół Morza Bałtyckiego.

Słaba dostępność obszaru województwa zachodniopomorskiego jest konsekwencją wyraźnych braków występujących w infrastrukturze transportowej. Dotyczy to przede wszystkim niewystarczających połączeń dróg szybkiego ruchu z dużymi aglomeracjami oraz sieci osadniczej wewnątrz regionu.

Wieloletnie zaniedbania w zakresie modernizacji dróg oraz brak obwodnic i bezkolizyjnych skrzyżowań na trasach o dużym natężeniu ruchu to podstawowe wąskie gardła sieci drogowej, co ma także wpływ na dostępność oraz atrakcyjność centrów turystycznych w regionie.

Sieć dróg publicznych o utwardzonej nawierzchni jest zdecydowanie uboższa w porównaniu z resztą kraju i wynosi 57,5 km/100km² powierzchni ogólnej (w Polsce 83,5 km/km²), lokując pod tym względem region na 14

miejscu. Problemem województwa jest zły stan oraz niewystarczająca ilość utwardzonych dróg gminnych.

Najważniejsze zadania w dziedzinie rozbudowy sieci dróg krajowych to realizacja nowego płożenia drogi S-3, zakończenie przebudowy drogi A-6, w kolejnych latach przebudowa do parametrów klasy S dróg krajowych o numerach 3, 6, 10 i 11. W zasadzie wszystkie drogi wojewódzkie wymagają modernizacji, jakość dróg powiatowych jest katastrofalna pod względem parametrów i stanu nawierzchni. Niezadowolający jest także stan obiektów inżynierskich (mostów, wiaduktów, tuneli, przepustów).

Atuty i problemy województwa

Biorąc pod uwagę analizę SWOT województwa zachodniopomorskiego, należy rozważyć podział czynników poddawanych ocenie na trzy ściśle powiązane ze sobą grupy: społeczeństwo, gospodarka i środowisko. Podział taki jest wynikiem naturalnego uwarunkowania przestrzenno gospodarczego województwa.

A oto prezentacja **mocnych stron**, które w sposób pozytywny wyróżniają województwo, i **słabych**, będących konsekwencją ograniczeń zasobów i niedostatecznych kwalifikacji:

SPOŁECZEŃSTWO:

Mocne strony:

- Wysoki udział liczby osób uczących się w stosunku do całej populacji osób w województwie (wskaźnik ten mobilizuje dobrze rozwinięta baza szkolnictwa wyższego i nauki, czego naturalną konsekwencją jest dobrze wykształcona kadra pracownicza).
- Różnorodność kulturowa (przejawem tego jest dynamicznie rozwijająca się współpraca transregionalna i transgraniczna, obejmująca swym zasięgiem projekty społeczne i kulturowe).
- Partnerska współpraca międzynarodowa (znacząca rola Euroregionu *Pomerania* we współpracy transgranicznej przyczynia się do wzrostu pozycji województwa).
- Brak zjawiska przeludnienia wsi, a tym samym odpływu ludności ze wsi do miast.

Słabe strony:

- Bardzo wyraźnie zarysowany niski współczynnik migracji oraz aktywności zawodowej.
- Wysoki poziom bezrobocia spotęgowany przez niezrównoważony rynek pracy.
- Niski poziom opieki zdrowotnej oraz niewystarczająca dostępność specjalistycznych usług medycznych.
- Nasilająca się migracja kadry medycznej za pracę poza granice kraju.
- Niski stan bezpieczeństwa publicznego.
- Małe wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę, oświatę.
- Postępujące ubożenie społeczeństwa.
- Narastająca destrukcja rodziny, rozpad więzi rodzinnych, brak autorytetów.

GOSPODARKA:

Mocne strony:

- Silny węzeł transportowy (port morski, port lotniczy węzeł kolejowy, przejścia graniczne).
- Strategiczne położenie województwa.
- Dogodne położenie turystyczne, sprzyjające wzrostowi potencjału bazy turystycznej i uzdrowskiej.
- Otwartość regionu na inwestycje zagraniczne.
- Aktywność gospodarza mieszkańców województwa i dynamiczny rozwój sektora prywatnego.

Słabe strony:

- Niskie nakłady na działalność naukowo-badawczą.
- Brak współpracy jednostek z otoczenia biznesu.
- Duże dysproporcje w rozwoju regionów województwa.
- Niewystarczająca promocja gospodarcza regionu.

ŚRODOWISKO:

Mocne strony:

- Dogodne warunki środowiskowe i przestrzenne, sprzyjające rozwojowi funkcji turystycznej. Atrakcyjne nadmorskie położenie.
- Duża powierzchnia obszarów leśnych.
- Korzystne warunki rozwoju energetyki opartej na pozyskiwaniu energii odnawialnej.

Słabe strony:

- Nadmierne zanieczyszczenie komunikacyjne emisją spalin w dużych aglomeracjach.
- Niski poziom wdrożenia systemu recyklingu.
- Niski poziom wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.

Szanse to zjawiska i tendencje w otoczeniu, które odpowiednio wykorzystane staną się impulsem do rozwoju regionu.

Zagrożenia to kompilacja czynników, które postrzegamy jako bariery rozwoju województwa.

SPOŁECZEŃSTWO:

Szanse:

- Wzrost świadomości mieszkańców w zakresie pogłębiania wiedzy i podnoszenia kwalifikacji zawodowych.
- Coraz większy stopień wykorzystania nowych źródeł i instrumentów wsparcia rozwoju społecznego ze środków UE.
- Rozwój demokracji lokalnej, wzrost świadomości społecznej.

Zagrożenia:

- Starzenie się społeczeństwa.
- Pogłębiające się rozwarstwienie w poziomie dochodów gospodarstw domowych, determinujące zjawisko wykluczenia społecznego.
- Pogarszająca się infrastruktura społeczna, szczególnie na terenie obszarów wiejskich, pogłębiająca procesy wykluczenia.

GOSPODARKA:

Szanse:

- Poprawa koniunktury gospodarczej.
- Budowa systemu wsparcia MSP, z uwzględnieniem wykorzystania nowoczesnych technologii IT.
- Wzrost kapitału i inwestycji zagranicznych.
- Wzmacnianie pro-ekologicznego sektora rolniczego.

Zagrożenia:

- Wysokie koszty pracy.

- Zagrożenie marginalizacją, spowodowane wzrostem potencjału gospodarczego sąsiadujących regionów.
- Pogłębiający się upadek tradycyjnych gałęzi przemysłu.
- Rosnąca rola ograniczeń inwestycyjnych, spowodowana często licznymi obostrzeniami o charakterze ekologicznym.

ŚRODOWISKO:

Szanse:

- Wykorzystanie szlaku wodnego Odry oraz połączenia z systemem śródlądowych dróg wodnych Berlina i Europy Zachodniej.
- Utworzenie Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego.
- Poprawa stanu środowiska naturalnego.

Zagrożenia:

- Zobowiązania wynikające z przepisów Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska naturalnego.
- Nieharmonijne zagospodarowanie atrakcyjnych przyrodniczo terenów województwa zachodniopomorskiego.

Wizja rozwoju województwa do 2020 roku

Współczesny świat to sieć wzajemnych powiązań. Ekonomia, polityka, środowisko naturalne oraz szeroko rozumiane stosunki społeczne są siecią wzajemnych zależności. Województwo zachodniopomorskie, po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, coraz szybciej integruje się z regionami sąsiednimi i w większym stopniu poddaje się oddziaływaniu gospodarki globalnej. Siłą napędową procesów globalizacyjnych i integracyjnych jest przyspieszający postęp techniczno-technologiczny i sprzyjająca mu koncentracja kapitału.

Wśród głównych zmian, które najsilniej oddziałują na warunki, w jakich funkcjonuje region, wymienić możemy rozwój nowoczesnych sektorów gospodarki oraz wzrost znaczenia sektora usług. Marginalizacji ulegają tradycyjne sektory gospodarki. Wzrasta mobilność kapitału i ludzi. Odejście od koncepcji państwa opiekuńczego szczególnie daje się odczuć na terenach, gdzie funkcjonowały państwowe gospodarstwa rolne. Wzrasta rola organizacji pozarządowych, które pozyskują coraz więcej środków zewnętrznych.

Należy stworzyć warunki do stabilnego i zrównoważonego rozwoju naszego regionu, w oparciu o konkurencyjną gospodarkę i aktywność mieszkańców. Największe znaczenie dla województwa będzie miało stworzenie możliwości pełnego uczestnictwa w wolnym przepływie dóbr, usług, kapitału oraz siły roboczej w ramach Unii Europejskiej. Równie ważnym czynnikiem będzie rywalizacja regionalna o środki redystrybuowane w ramach budżetu UE oraz inwestorów.

Województwo zachodniopomorskie, dzięki swojemu korzystnemu położeniu, powinno odgrywać ważną rolę ośrodka wymiany gospodarczej, kulturalnej i naukowej. Powinna nastąpić integracja systemów transportowych województwa z systemami krajów Unii Europejskiej oraz państw nadbałtyckich, co wzmocni i ugruntuje pozycję zespołu portów Szczecin – Świnoujście w gospodarce kraju. Wzmocnić także należy znaczenie portów środkowego wybrzeża.

Szczecin, dzięki swoim licznym walorom, w tym przede wszystkim dzięki potencjałowi intelektualnemu i gospodarczemu, powinien stać się ważnym partnerem dla Berlina. Należy wykorzystać duży potencjał intelektualny regionu. Wiodące ośrodki akademickie Szczecina i Koszalina w znacznej mierze przyczynią się do podniesienia kwalifikacji społeczeństwa oraz powinny całościowo zaangażować się w kształtowanie społeczeństwa informacyjnego oraz rozwój innowacyjności gospodarki.

Ważnym zadaniem na najbliższe lata jest zniwelowanie różnic w dostępie do edukacji dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich oraz miast. Poprawi to poziom wykształcenia i jakości kształcenia dzieci i młodzieży. Należy umożliwiać sprawną reorientację zawodową.

Innowacyjność gospodarki naszego województwa musi iść w parze z rozwojem nauki oraz z upowszechnianiem najnowocześniejszych technik informacyjnych.

Większa ilość inwestycji w naszym regionie powinna być związana z dziedzinami wysokiej techniki, rozwijać się będzie wówczas sektor usług komercyjnych i nastąpi ogólny wzrost wydajności oraz mobilności siły roboczej, co utrwali wzrost gospodarczy województwa i zwiększy liczbę miejsc pracy. Należy poprawić konkurencyjność produktów rolno-spożywczych, pochodzących z terenu naszego województwa. Poprzez skuteczne realizowanie programów rozwoju obszarów wiejskich tereny te powinny stać się miejscem produktywnego i atrakcyjnego miejsca do wypoczynku.

Województwo zachodniopomorskie jest atrakcyjnym regionem turystycznym. Przygraniczne i nadmorskie położenie jest tutaj wielkim atutem. Różnorodność oferty turystycznej powinna przynieść większe zainteresowanie potencjalnych go-

ści. Rozwój turystyki musi iść w parze z programem ochrony walorów przyrodniczych naszego regionu. Rozwój gospodarczy nie może negatywnie wpływać na stan środowiska naturalnego.

Istotnym czynnikiem jest poziom i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców. Należy przeciwdziałać zjawiskom patologicznym poprzez eliminowanie czynników, które mogłyby sprzyjać ich występowaniu.

Wśród funkcji, które powinny stanowić podstawę rozwoju województwa, należy wymienić:

- gospodarkę żywnościową,
- turystykę,
- gospodarkę morską,
- szeroki zakres usług komercyjnych.

Priorytety

Gospodarka

Nie da się rozważać spraw gospodarki w oderwaniu od najważniejszych problemów naszego regionu: bezrobocia, szerokiej sfery biedy, kryzysu mieszkaniowego, a w efekcie m.in. kryzysu rodziny oraz depopulacji, która zagraża podstawom naszego narodowego bytu.

W województwie zachodniopomorskim zauważalne jest ożywienie gospodarki krajowej. Stolica regionu realizuje *Program poprawy jakości wody w Szczecinie*, o wartości 280 mln euro, współfinansowany przez Unię Europejską. W podstrefach Specjalnych Stref Ekonomicznych lokują się kolejni inwestorzy. Pozyskanie megainwestycji firmy Bridgestone dla Stargardu Szczecińskiego jest przykładem pogłębienia zaufania do potencjału województwa i pozytywną zmianą wizerunku regionu na gospodarczej i inwestycyjnej mapie Polski. O możliwościach Pomorza Zachodniego stanowią bowiem m.in. takie czynniki, jak jakość kadry i konstruktywne podejście do problematyki ze strony administracji publicznej.

Pomimo wielu małych i dużych inwestycji już zrealizowanych lub planowanych w województwie zachodniopomorskim priorytetami nadal pozostają zadania inwestycyjne o znaczeniu ponadlokalnym, o dużej wartości, mające bezpośredni wpływ na rozwój regionalny oraz aktywizację województwa.

Do takich należą przedsięwzięcia w dziedzinie budowy i modernizacji infrastruktury drogowej:

- Modernizacja drogi krajowej nr 3, w tym budowa węzła w Międzyzdrojach w ciągu drogi krajowej nr 3;
- Modernizacja dróg krajowych nr 6 i nr 10 do parametrów dróg ekspresowych wraz z budową obwodnic większych miast;
- Usprawnienie komunikacji w obszarach metropolitalnych Szczecina i Koszalina, np. przebudowa Autostrady Poznańskiej wraz z mostami;
- Przebudowa i modernizacja drogi krajowej nr 11, a w tym zmiana i poprawa obsługi portu morskiego w Kołobrzegu;
- Budowa nowego przebiegu drogi ekspresowej S3 o parametrach autostrady od Szczecina do granicy z Republiką Czeską oraz prace projektowe i budowlane na sieci dróg wojewódzkich i powiatowych, położonych w zasięgu oddziaływania S3.

Niemniej ważne pozostaje przygotowanie, a następnie realizacja lokalnych inwestycji o priorytetowym znaczeniu dla województwa, w tym budowa obejścia drogowego zachodniego Szczecina wraz z przeprawą Police – Świąta oraz stała przeprawa przez Świnę w Świnoujściu. Za warunek niezbędny do przyspieszenia rozwoju gospodarczego regionu uznać należy poprawę infrastruktury kolejowej.

Dotyczy to przede wszystkim:

- Modernizacji linii kolejowej E 59 na odcinku od Poznania do Szczecina i Świnoujścia;
- Modernizacji Nadodrzańskiej Magistrali Kolejowej CE – 59;
- Doinwestowania infrastruktury kolejowej na terenach portowych i węzłowych stacjach towarowych, w tym stacji granicznej.

W najbliższej przyszłości do głównych zadań z zakresu infrastruktury transportowej należą również zadania dotyczące utrzymania i rozbudowy śródlądowych dróg wodnych. Priorytetowa jest poprawa warunków żeglugowych i rehabilitacja portów rzecznych Odry, a jednocześnie zabezpieczenie przeciwpowodziowe (w tym budowa nie tylko wielkich, ale również i małych zbiorników retencyjnych). W żegludze śródlądowej celowe jest pozyskanie połączenia z siecią dróg wodnych wyznaczonych Notecią i Wartą oraz kanałami niemieckimi.

Wymienione zadania nakładają się na proces tworzenia Transeuropejskiej Sieci Transportowej (TEN-T), z korzyścią dla poprawy lokalnych warunków, mających znaczenie dla rozwoju województwa, w paśmie określanym jako Środkoeuropejski Korytarz Transportowy. Najprężniej rozwijającymi się obszarami

ekonomicznymi w regionie są obecnie podstrefy ekonomiczne. Z uprawnień Kostrzyńsko – Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej korzystają Goleniów, Karlino, Barlinek, Szczecinek i Police. Słupska Specjalna Strefa Ekonomiczna usytuowana jest w Koszalinie, a Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna w Starogardzie Szczecińskim.

Istotne jest, iż inwestycje umiejscowione w strefach ekonomicznych oraz w parkach przemysłowych cechuje wysoka innowacyjność i zaawansowane technologie. Stan ten sprzyja wzmocnieniu potencjału lokalnych centrów badawczych skupionych wokół ośrodków naukowych i szkół wyższych Szczecina, Koszalina oraz ich ośrodków filialnych. Rozbudowywana regionalna sieć teleinformatyczna ułatwia transfer technologii i pozwoli na dostęp do nowych rozwiązań technicznych także małym i średnim przedsiębiorstwom.

Priorytetowo potraktowane przez Rząd działania na rzecz powstawania nowych miejsc pracy znajdują swoje odzwierciedlenie w dokumentach strategicznych i programowych, w tym w Strategii Rozwoju Kraju 2007–2015 (projekt wstępnie zaakceptowany przez Radę Ministrów w dniu 27 czerwca 2006 r.). Strategia Rozwoju Kraju, jako nadrzędny i wieloletni dokument strategiczny rozwoju społeczno – gospodarczego, stanowi odniesienie dla innych strategii i programów rządowych oraz opracowywanych przez samorządy terytorialne. Należą do nich: Narodowa Strategia Spójności, Krajowy Plan Strategiczny dla Obszarów Wiejskich i Strategia Rozwoju Rybołówstwa.

Planowane przedsięwzięcia wymagają poparcia społecznego oraz istotnego zaangażowania partnerów społecznych, samorządowych, organizacji pozarządowych, świata nauki oraz przedsiębiorstw.

Przesłanki rozwoju gospodarczego kraju sformułowano poprzez priorytety:

- Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej;
- Rozwój obszarów wiejskich;
- Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej;
- Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki;
- Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa;
- Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości.

Silny region musi zadbać o silną gospodarkę. Silna gospodarka to taka, która przede wszystkim tworzy miejsca pracy. Silna gospodarka to taka, która osiąga szybki i efektywny wzrost. Rozwój obszarów wiejskich, ekologia, zachowanie żywnych obszarów wiejskich leży w interesie nie tylko społeczności wiejskiej, ale

także całego społeczeństwa. Inwestowanie w szeroko pojętą gospodarkę rolną i społeczność wiejską jest konieczne, aby zapewnić wzrost atrakcyjności obszarów wiejskich, promocję zrównoważonego rozwoju i generowanie nowych możliwości zatrudniania, zwłaszcza młodzieży i kobiet.

Istotne jest bazowanie na specyficznych potrzebach i potencjale ludności lokalnej poszczególnych obszarów. Żywna wieś jest niezbędna dla rolnictwa, tak jak działalność rolnicza jest niezbędna dla zachowania żywej wsi.

Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich do 2013 roku będzie ściśle związany z perspektywą budżetu Unii Europejskiej i budżetu krajowego. Polska nadal dostosowuje rolnictwo do wymagań unijnych nie tylko po to, aby sprostać konkurencji, ale aby móc korzystać z pomocy, jaką niesie rolnictwu Unia.

Wspieranie rozwoju obszarów wiejskich do 2013 roku łączy się z dążeniem do ich zrównoważonego wielofunkcyjnego rozkwitu. Realizacja nowej polityki UE dla rozwoju tej dziedziny uwzględnia podejmowanie wyzwań i problemów o charakterze ekonomicznym, społecznym, a także środowiskowym, które są szczególnie istotne dla rozwoju wsi w całej Polsce i naszym województwie.

Cele nowej polityki rozwoju obszarów wiejskich to poprawa:

- konkurencyjności rolnictwa poprzez dopłaty (jednolita płatność obszarowa i uzupełniająca), regulacje handlu zagranicznego – wspieranie rynku zbóż przez refundacje wywozowe, cła importowe,
- stanu środowiska,
- jakości życia,
- aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców (LEADER), w tym konieczność różnicowania oferty gospodarczej w obszarach agroturystyki, turystyki wiejskiej i innych usług towarzyszących. Wspieranie gmin zarówno w rozwoju infrastruktury technicznej (Internet satelitarny), a także pozyskiwanie środków na tworzenie, odnawianie i funkcjonowanie instytucji kulturalnych i oświatowych (przedszkola, szkoły, świetlice, domy kultury), odnowa wsi oraz zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego, rozwój i poparcie programów zapewniających podmiotowość społecznościom lokalnym wykorzystującym lokalne zasoby, wprowadzenie kompleksowego systemu informacyjnego o zasobach, cenach i rozwoju rynku surowców i produktów rolnych w skali kraju i regionów, dostępnego dla wszystkich uczestników rynku rolnego (pole do działania doradztwa rolniczego).

Realizacja zrównoważonego wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich zmierzać będzie do ograniczenia ukrytego i jawnego bezrobocia na wsi, poprzez

działania prowadzące do wzrostu zatrudnienia i podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej na terenach wiejskich.

Zadanie to obejmuje również podniesienie standardów życia na obszarach wiejskich (szczególny warunek wzmocnienia funkcji ekonomicznych i społecznych wsi):

- wspomaganie rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich poprzez stworzenie efektywnej infrastruktury technicznej i społecznej, zmniejszenie bezrobocia na wsi i wprowadzenie na rynek pracy osób najbardziej zagrożonych marginalizacją (byli pracownicy państwowych gospodarstw rolnych i ich rodziny) za sprawą tworzenia nowych miejsc pracy, demagogia niestety. W warunkach województwa zachodniopomorskiego zaszłości spowodowane brakiem pomysłów dla rodzin z byłych terenów popegeerowskich spowodowały wystąpienie na tych terenach efektu niedostosowania mieszkańców do współczesnej rzeczywistości, co spowodowało przejście zachowań z rodzica na dziecko. Oczywiście problemu tego nie można pozostawić samemu sobie, mimo, że niewielki procent mieszkańców byłych terenów popegeerowskich całkiem nieźle sobie radzi. Sposobem na rozruszanie tych obszarów nie jest pomoc socjalna. Oczywiście bez pomocy całkowitej ludność tych obszarów nie przeżyje, ale trzeba skoncentrować się na dzieciach i młodzieży tam zamieszkujących. Trzeba byłoby przeznaczyć ogromne fundusze na edukację szkolną, ale przede wszystkim pozaszkolną.
- uwzględnianie makroekonomicznych różnicowań w programowaniu rozwoju obszarów wiejskich,
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich – nie da się wprowadzić wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich bez widocznej, znaczącej i radykalnej pomocy ze strony państwa. Jeśli statystyka mówi, że średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w zachodniopomorskim wynosi niecałe 8ha to na dziś w rzeczywistości naszego województwa nie da się przeżyć nie mówiąc już o wielofunkcyjnym rozwoju, chyba, że mówimy budowaniu hipermarketów na terenach wiejskich. Wieś powinna zachować przede wszystkim charakter produkcji dobrej żywności i tu możemy mówić o wielofunkcyjnym charakterze. Być może te 8 ha wystarczy pod szklarnie, ale mówimy także o produkcji zwierzęcej i roślinnej. Wiele mówiło się o gospodarstwach rodzinnych, więc zróbmy to w końcu, a nie odkładajmy tego pod presją lobbingu dzierżawców, bo w przeciwnym razie do niczego kolejny raz nie dojdziemy. Musimy zadać sobie pytanie, jaką wieś preferujemy. Czy wieś, która daje możliwość prze-

kazywania dobrego gospodarowania z dziada pradziada, tak, jak jest to na ścianie wschodniej, czy też przekazujemy ziemię w obce ręce tylko po to, aby powstawały gospodarstwa po 500 czy 1000 ha. Należy dać młodym ludziom ziemię wiedząc, że jej nie zmarnują, a mało tego, spowodują rozwój gospodarstwa i na pewno będzie możliwość zatrudniania kolejnych osób. Dziś nie wystarczy pomoc w ramach UE tj. program start młodego rolnika, ponieważ wielu młodych ludzi nie spełnia podstawowych wymogów zresztą 40 tys zł. nie pomoże w konkretnym działaniu. Najlepszym rozwiązaniem byłoby przekazanie młodemu człowiekowi np. do 30 roku życia 20–50ha ziemi w tzw. dzierżawę z możliwością przejęcia jej na własność po 25 latach gospodarowania. Te działania powinny być w rękach gminy bądź starostwa. Tylko te instytucje mają najlepsze rozeznanie w terenie, na którym funkcjonują. Wiąże się to co prawda z likwidacją agencji nieruchomości rolnej, ale powinniśmy iść w tym obranym już w roku 2006 kierunku. Oczywiście te działania głównie skierowane są do rządu, ale bardzo silna powinna być rola sejmiku województwa.

- wzmocnienie instytucji i organizacji pozarządowych wspierających rozwój obszarów wiejskich, wzmocnienie systemu promocji polskiej żywności za granicą (silna rola marszałka województwa), udzielenie pomocy organizacjom producentów i przetwórców w utworzeniu przedstawicielstw w głównych centrach handlowych i logistycznych (kolejne działania w rękach marszałka województwa), istotna rola zrównoważonej produkcji rolnej w rozwoju obszarów wiejskich (opieka doradców rolniczych), wspieranie grup producenckiej, form spółdzielczych, prawne usankcjonowanie klastrów gospodarczych (rola ministra rolnictwa, marszałka województwa i sejmiku), wspieranie rozwoju przetwórstwa poprzez marketing produktów rolnych, wspieranie promocji żywności wysokiej jakości, regionalnej i tradycyjnej w szczególności rolnictwa ekologicznego i integrowanej produkcji (rola marszałka województwa, doradztwa rolniczego i izb rolniczych), racjonalna gospodarka nawozowa, wspieranie działalności innowacyjnej i badawczo-rozwojowej na rzecz rozwoju regionalnego (rola stacji chemiczno-rolniczej i doradztwa rolniczego).
- wprowadzenie integrowanego systemu produkcji jako powszechnego sposobu gospodarowania w rolnictwie. Należy określić, czy i w jakiej formie produkcja w zakresie wykorzystywania GMO na danym terenie będzie funkcjonować. Społeczeństwo wiejskie w tej sprawie jest podzielone, więc trudno będzie jednoznacznie określić zapotrzebowanie na ten produkt. Natomiast nie należy lekceważyć sposobu wykorzystywania GMO w produkcji rolniczej.

Problem dotyczy zarówno potrzeb lokalnych, jak ich ogólnokrajowych. Należy wziąć pod uwagę fakt, że rolnictwo z wykorzystaniem roślin GMO występuje tuż przy granicy po stronie niemieckiej.

Dla realizacji powyższych celów szczególne znaczenie będą miały następujące zadania:

- Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej i społecznej związanej z rolnictwem;
- Wyrównywanie szans obszarów wiejskich;
- Ochrona Środowiska i zachowanie walorów przyrodniczych obszarów wiejskich, w tym:
  - programy rolno-środowiskowe,
  - inwestycje z zakresu dostosowania warunków i obiektów do standardów UE,
  - inwestycje z zakresu ochrony środowiska (nowe oczyszczalnie ścieków i modernizacja istniejących, sieć kanalizacyjna, wysypiska odpadów komunalnych);

Istnieje potrzeba celowego dofinansowania na budowę lub modernizację pomieszczeń do magazynowania środków ochrony roślin oraz nawozów mineralnych. Wprowadzenie odpowiednich dopłat celowych dla rolników do poniesionych kosztów wymiany pokryć dachowych zawierających azbest z budynków gospodarczych lub ewentualnie tylko kosztów usuwania i składowania azbestu na składowiskach dla odpadów niebezpiecznych może zmniejszyć skalę nielegalności opisanego zjawiska. Takie stosowanie dopłaty powinno wynikać ze spełnienia warunków, czyli z wcześniej zgłoszonej informacji przez właścicieli lub zarządców budynków, które zawierają azbest do odpowiednich organów wynikających z w/w rozporządzenia o czym rolnicy często zapominają. Pozwoli to na usuwanie azbestu przez specjalistyczne firmy, które są zarejestrowane w starostwach i posiadają odpowiednie zezwolenia. Warto moim zdaniem wesprzeć takie działania szkoleniami dla rolników (rola marszałka województwa, starostów, wójtów i doradztwa rolniczego z izbą rolniczą w kwestii szkoleń). Wspieranie inwestycji w zakresie gospodarki wodnej i ściekowej oraz komunikacyjnej i energetycznej na poziomie gospodarstw domowych, gminnym i międzygminnym (rola marszałka województwa, doradztwa rolniczego, izby rolniczej i uczelni wyższych).

- Wykorzystanie instrumentów polityki regionalnej w okresie realizacji Strategii rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich woj. Zachodniopomorskiego w latach

2002–2015 oraz Regionalnego programu operacyjnego województwa zachodniopomorskiego 2007–2013;

- Promowanie źródeł energii odnawialnej i rozwój produkcji biomasy oraz produkcji biopaliw; jako możliwości dodatkowego dochodu bądź rozwoju gospodarstwa.
- Udrożnienie transferu wiedzy z instytutów naukowych i uczelni do praktyki poprzez ZODR w Barzkowicach oraz instytucje pozarządowe; zmiany w doradztwie rolniczym w szczególności w zakresie zadań tych jednostek, statusu doradcy rolniczego i kompetencji instytucji doradczych, a także zamiana systemu finansowania i organizacji doradztwa rolniczego (przekazanie doradztwa w kompetencje samorządowi rolnicemu – izby rolnicze?).
- Podejmowanie działań zmierzających do pełnego wykorzystania środków dotyczących rozwoju obszarów wiejskich.

Gospodarka wodno-ściekowa – zadania:

- Działania dla realizacji wytycznych, określonych w *Programie Małej Retencji Wód dla Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015* (w kierunku zabezpieczenia przeciwpowodziowego oraz regulacji stosunków wodnych dla rolnictwa, zwłaszcza w sytuacji kłęski suszy), uchwalonym przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą Nr XV/173/04 z dnia 28 czerwca 2004 r.
- Starania o zabezpieczenie pełnej kwoty na stworzenie dokumentacji technicznej pod budowę suchego zbiornika retencyjnego w Osówku. Realizacja Programu Małej Retencji zależna jest głównie od posiadanych środków finansowych, stąd główny nacisk będzie położony na pozyskanie dodatkowych środków z rezerw celowych oraz wsparcie działań o środki z innych źródeł.
- Realizacja przedsięwzięć w zakresie rozbudowy, budowy i modernizacji zbiorczych sieci kanalizacyjnych dla odprowadzania ścieków komunalnych oraz oczyszczalni ścieków dla aglomeracji o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2000, zgodnie z zakresem rzeczowym i czasowym ustalonym w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych.
- Dokończenie realizacji projektu, współfinansowanego ze środków UE, przez Związek Miast i Gminy Dorzecza Parsęty pn. *Zintegrowana gospodarka wodno-ściekowa w dorzeczu Parsęty*. W ramach realizacji Projektu wykonana zostanie budowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej i wodociągowej na terenach gmin związkowych, służąca poprawie jakości środowiska, ochronie

dorzeczka Parsęty, wyposażenia gmin w zbiorcze systemy odprowadzania ścieków, zapewnienia właściwej gospodarki osadami, zaopatrzenia mieszkańców w wodę odpowiedniej jakości, a także zapewnienia odbioru ścieków od ponad 200 000 mieszkańców.

- Dokończenie wydawania rozporządzeń, wyznaczających aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2000. Wyznaczenie aglomeracji umożliwia gminom pozyskiwanie środków z funduszy ekologicznych na rozbudowę oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnych.

Gospodarka odpadami i ochrona powietrza na terenie Województwa Zachodniopomorskiego – zadania:

- Wdrożenie w miastach i na wsiach powszechnego systemu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych wielkogabarytowych, opakowań, papieru, tworzyw sztucznych, szkła, metali, m.in. poprzez zabezpieczenie odpowiedniej ilości poszczególnych rodzajów pojemników.
- Wdrożenie, głównie na obszarach zurbanizowanych (szczególnie w zabudowie wielorodzinnej), zbiórki i wywozu odpadów ulegających biodegradacji lub też wdrożenie systemu prowadzenia indywidualnych kompostowników przez gospodarstwa w zabudowie jednorodzinnej.
- Wdrożenie systemu zbierania odpadów problemowych: zużyte opony samochodowe, akumulatory, zużyte oleje i smary, zużyte baterie, zużyte lampy rtęciowe, świetlówki, zużyte leki, opakowania po chemikaliach, urządzenia chłodnicze i zawierające związek freonu oraz PCB.
- Budowa stacji przetwarzania odpadów niebezpiecznych (SPON).
- Budowa wydzielonych centrów okresowego gromadzenia selektywnie zbieranych odpadów, głównie komunalnych i opakowań, i stworzenie w ten sposób sieci punktów przetwarzania tych odpadów dla zmniejszenia kosztów ich transportu.
- Rozwiązanie kwestii gospodarki odpadami w Szczecinie poprzez budowę stacji przetwarzającej odpadów.
- Budowa międzygminnych (okręgowych) składowisk odpadów, które obligatoryjnie wyposażone będą zarówno w sortownię odpadów, umożliwiającą wtórne ich sortowanie, jak również w kompostownię.
- Rozwiązanie problemu unieszkodliwiania odpadów, głównie medycznych i weterynaryjnych, poprzez budowę spalarni odpadów.
- Wspieranie działań zmierzających do likwidacji mogiłników, zawierających w dużej ilości przeterminowane środki ochrony roślin oraz inne odpady niebezpieczne.

- Usprawnienie systemu usuwania azbestu (eternitu), występującego głównie w postaci pokryć dachowych, warstw izolacyjnych rur itd., poprzez wprowadzenie dopłat m.in. z celowych funduszy gminnych.
- Wybudowanie składowisk odpadów azbestowych.
- Stworzenie systemu zbiórki odpadów w postaci zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, pochodzącego zarówno od indywidualnych użytkowników, jak i od dystrybutorów tych urządzeń.
- Stworzenie sieci zakładów demontażu odpadów, pochodzących ze zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, poprzez stworzenie źródeł dofinansowania tych inwestycji;
- Stworzenie sieci profesjonalnie działających stacji demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji oraz sieci punktów zbierania tych pojazdów, poprzez stworzenie źródeł dofinansowania tych inwestycji.
- Rozwiązanie problemu składowiska refulatów, pochodzących z pogłębiania torów wodnych.
- Budowa zakładu unieszkodliwiania odpadów poubojowych.
- Usprawnienie procesu rekultywacji zamykanych składowisk odpadów.
- Budowa zakładów recyklingu odpadów.
- Budowa stacji selektywnego magazynowania i wstępnego przetwarzania odpadów stałych w ramach systemu odbioru odpadów i pozostałości ładunkowych ze statków w portach morskich Szczecin i Świnoujście.

Ekologia i ochrona przyrody

- Dla zwiększenia efektywności funkcjonowania i nadzorowania obszarów chronionych w terenie, dla sprawniejszej współpracy z samorządami i inwestorami, a także dla wzmocnienia edukacji ekologicznej utworzenie Parków Krajobrazowych z filiami na terenie całego regionu, poprzez powołanie przez wojewodę Kołobrzieskiego Parku Krajobrazowego, Wałęckiego Parku Krajobrazowego, Parku Doliny Płoni oraz Bobolicko-Polanowskiego Parku Krajobrazowego.
- Opracowanie planów ochrony dla wszystkich parków krajobrazowych.
- Opracowanie planów ochrony rezerwatów przyrody (w województwie obecnie jest 111 rezerwatów przyrody, a 74 rezerваты posiadają opracowane i zatwierdzone plany, dla pozostałych prace są w toku i w zależności od czasu, kiedy zostały rozpoczęte, są na różnym etapie realizacji, a ich zakończenie i zatwierdzenie jest również limitowane środkami budżetowymi).
- Realizacja zadań konserwatorskich w rezerwach przyrody, bieżące wykonywanie zabiegów konserwatorskich w rezerwach przyrody zgodnie z zapisami

planów ochrony, między innymi w rezerwach Bielinek, Świdwie, Wzgórze Widokowe na Międzyodrze, rezerwach Puszczy Bukowej (po zatwierdzeniu planów ochrony dla wszystkich rezerwatów kolejnym krokiem będzie przystąpienie do realizacji ich zapisów).

- Wspieranie działalności dydaktycznej i edukacyjnej, prowadzonej głównie przez podległe jednostki, tj. Zespoły Parków Krajobrazowych Doliny Dolnej Odry oraz Drawskiego i Ińskiego, a także Ośrodek Dydaktyczno – Muzealny „Świdwie”.
- Dalszy rozwój działalności Państwowej Straży Łowieckiej i Państwowej Straży Rybackiej w województwie, uzyskanie środków na zwiększenie zatrudnienia i zakup sprzętu operacyjnego w celu likwidacji nieprawidłowości łowieckich i rybackich, a także utworzenie dodatkowych posterunków poza istniejącymi w Szczecinie i Koszalinie.

Bezpieczeństwo

Mieszkańcy naszego województwa, podobnie jak innych regionów Polski, systematycznie skarżą się na silne poczucie zagrożenia przestępczością. Zabójstwa przypadkowych przechodniów na osiedlach, rabunki i gwałty na kobietach i dzieciach, kradzieże telefonów komórkowych, włamania do samochodów oraz liczne afery gospodarcze towarzyszą Polakom na co dzień. Wskutek liberalnej polityki karnej, złego funkcjonowania policji, sądów i prokuratury, na bardzo wysokim poziomie utrzymuje się liczba przestępstw. Bandyci, zamiast siedzieć w więzieniu, chodzą po ulicach, czując się bezkarni i gardząc prawem. Nierzadko dokonują kolejnych rabunków, pobić i gwałtów, gdyż lekkomyślnie pozwolono im pozostać na wolności w trakcie prowadzonego przeciwko nim postępowania lub udzielono przepustki z więzienia.

Prerażenie budzi fakt, że służby i osoby powołane do walki z bandytami często z nimi współpracują, wnikając się w działania zorganizowanej przestępczości, czego jednym z przykładów była afera starachowicka. Funkcjonariusze wymiaru sprawiedliwości powinni służyć przykładem uczciwości, szacunku dla stanowionego prawa oraz dobrej organizacji i sprawności działania. Ale zbyt często zdara się w Polsce, że jest odwrotnie. Zachodniopomorskie należy do regionów najbardziej zagrożonych przestępczością.

Pomimo spadku liczby przestępstw, poczucie bezpieczeństwa nie wzrasta. Z racji swojego przygranicznego położenia na terenie województwa do czynienia również z przestępstwami granicznymi. Duża liczba przestępstw popełniana jest w sezonie letnim na zachodniopomorskim wybrzeżu.

Skuteczniejsze zapobieganie przestępstwom powinno być jednym z głównych priorytetów współpracy samorządu województwa z policją. Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańców to także obowiązek władzy samorządowej, która musi odpowiedzialnie kreować politykę finansową w dziedzinie bezpieczeństwa publicznego.

Samorządy powinny zabezpieczać środki na sprawne funkcjonowanie komend powiatowych.

Konieczna jest współpraca policji ze społeczeństwem.

Aby policja mogła skutecznie ochraniać obywateli przed przestępcami, wprowadzimy mechanizmy i rozwiązania prawne, zapewniające współpracę policji ze społecznościami lokalnymi (wspólnoty mieszkaniowe, rady osiedlowe, parafie i inne organizacje cieszące się zaufaniem społecznym). Współpracując z Ministerstwem Edukacji Narodowej i kuratorem stworzymy praktykę powiadamiania przez władze szkolne o podejrzeniach popełnienia przestępstw (handel narkotykami, wymuszenia wobec uczniów, pobicia). Z uwagi na przygraniczny charakter województwa zachodniopomorskiego Prawo i Sprawiedliwość jest w szczególności zainteresowane międzynarodową współpracą w dziedzinie wewnętrznego bezpieczeństwa, zwalczania przestępczości zorganizowanej i przeciwdziałania niekontrolowanej migracji. Chcemy, aby kraje Unii, rozwiązując te problemy, miały rzeczywisty wkład w tworzenie ogólnoświatowej polityki bezpieczeństwa. Wiele bowiem wskazuje na to, że dziś światowy terroryzm i zorganizowana przestępczość mogą ze sobą współdziałać.

PiS dysponuje przemyślanym i spójnym programem poprawy bezpieczeństwa. W ciągu kilku ostatnich lat niejednokrotnie udowodniliśmy (choć byliśmy tylko opozycją), iż można wywalczyć oczekiwane przez polskie społeczeństwo zmiany prawa. Nie tworzymy na poczekaniu haseł wyborczych, aby się przypodobać wyborcom. My mówimy o tym od lat. Domagaliśmy się sprawnej policji, która nie lekceważy obywateli i szybko reaguje na każde przestępstwo. Już niedługo wprowadzimy te postulaty w życie, w przekonaniu, że dzięki nim polskie rodziny będą bezpieczne.

Edukacja

Edukacja należy do najważniejszych zadań samorządów, umożliwiając dynamiczny i trwały wzrost gospodarczy regionu. Reforma edukacji i uzyskanie przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej spowodowało, iż każde z województw zostało postawione w obliczu nowych wyzwań.

Edukacja jest bardzo ważną dziedziną życia społecznego, dlatego dla zapewnienia wysokiej jakości kształcenia należy stworzyć spójną i efektywną strategię działań, które będą służyć właściwemu, rozwojowi edukacji na etapie przedszkolnym, szkolnym jak również szkolnictwa wyższego. Do osiągnięcia celu jakim jest wzrost gospodarczy niezbędne są daleko idące zmiany w szkolnictwie jak również w mentalności obywateli.

W województwie zachodniopomorskim od kilku lat można zauważyć tendencje zmierzające do poprawy sytuacji. Szkoły, uczelnie oraz placówki oświatowe rozpoczęły stosować elastyczną politykę w stosunku do ogólnodostępnego rynku pracy.

Oferowany dostęp do edukacji jest otwarty dla wszystkich grup społecznych. Widoczne jest to nie tylko w podstawowym obowiązkowym szkolnym i nauki, ale również w możliwościach kształcenia na poziomie wyższym. Wielki wpływ na rozwój w oświacie województwa zachodniopomorskiego miały wpływy demograficzne tj. migracje, przyrost naturalny itp.

Z danych statystycznych wynika, że w ostatnich latach mamy tendencje spadkową nie tylko w liczbie szkół na terenie województwa, ale również ilości mieszkańców co przekłada się na liczbę osób korzystających z ofert edukacyjnych. Utrzymująca się spadkowa tendencja nie obrazuje wielkich zmian w poziomie edukacji, ale przeciwnie widoczny jest jej wzrost.

W roku 2009 według urzędu statystycznego z wychowania przedszkolnego w 639 placówkach skorzystało 14292 osoby co stanowiło 96% roku poprzedniego, nauczania w 475 szkołach podstawowych – 98792 tj 95%, w 254 gimnazjach 61833 tj. 95% ,z nauczania w 377 szkołach ponadgimnazjalnych 77331 tj. 97%.

Z kształcenia wyższego na 22 „uczelniach” Woj. Zachodniopomorskiego naukę podjęło 12554 studentów tj 107%. Wszystkie zmiany spadkowe wynikały przede wszystkim z mniejszej liczby objętych obowiązkiem edukacji spowodowanym wchodzącym w wiek szkolny niżym demograficznym oraz wyższej świadomości społecznej.

Ośrodkami szkolnictwa wyższego był głównie Szczecin i Koszalin oraz Miasta Kołobrzeg, Wałcz, Stargard Szczeciński, Świnoujście oraz Gryfice jako ośrodki zamiejscowe uczelni.

Tendencja spadkowa osób podejmujących naukę nie świadczy jednak o zahamowaniu w dążeniu do zdobywania wiedzy, jednak przeciwnie ilość osób z roku na rok wzrasta. Zmienia się również mentalność osób z terenów wiejskich. Coraz więcej młodych osób podnosi swoje wykształcenie nie tylko w szkołach średnich ale i na uczelniach wyższych. Związane jest to z szerszą dostępnością do oferty edukacyjnej.

Ważnym elementem w rozwoju systemu edukacji jest położenie nacisku na zajęcia pozalekcyjne, tworzenie klas integracyjnych, sportowych oraz rozszerzenie bazy wychowania przedszkolnego.

Obecna zaplecze stanowiące podstawę rozwoju klas integracyjnych to kropla w morzu potrzeb województwa. Osoby niepełnosprawne coraz częściej dążą do szerszego zdobywania wiedzy, nie zależnie od posiadanego stopnia niepełnosprawności.

Elementem bazowym powinno być również tworzenie klas profilowanych głównie ukierunkowanych na sport, gdyż w tym kierunku dążą zapotrzebowania uczniów. Bardzo wiele placówek poszerza swoją ofertę o te właśnie zaplecze zyskując wielu chętnych nie tylko ze swego zasięgu terytorialnego. W województwie w roku 2009 istniało 4 szkoły sportowe i mistrzostwa sportowego.

Ważnym aspektem przy określaniu wzrostu gospodarczego jest również tworzenie oddziałów przedszkolnych oraz zespołów wychowania przedszkolnego, gdyż rodzice dążący do poprawy środowiska rynku pracy zabiegają o takie formy kształcenia dla najmłodszych.

Polityka regionalna i fundusze europejskie

Podstawowym dokumentem, który wspiera realizację polityki regionalnej w województwie zachodniopomorskim jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2007–2013. Na podstawie tego dokumentu wydatkowane są największe środki Unii Europejskiej, zarządzane na poziomie regionalnym. Kształt RPO Województwa Zachodniopomorskiego oparty został na Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. RPO WZ to 835 milionów euro tylko dla województwa zachodniopomorskiego na lata 2007–2013.

Ważnym źródłem finansowania polityki regionalnej powinien być budżet państwa (w przypadku inwestycji o charakterze strategicznym i centralnym).

Wśród środków zagranicznych należy natomiast wymienić:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2007–2013,
- Europejska Współpraca Terytorialna 2007-2013 (Interreg IVA),
- PO Infrastruktura i Środowisko,
- PO Kapitał Ludzki,
- PO Ryby,

- PO Innowacyjna Gospodarka,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013,
- Południowy Bałtyk.

Działania realizowane w ramach każdego z wyżej wymienionych programów powinny wspierać politykę regionalną i rozwój województwa zachodniopomorskiego w kluczowych dla naszego regionu dziedzinach.

Wymagana jest pełna determinacja samorządu województwa i beneficjentów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego w uzyskaniu krajowej rezerwy wykonania. Łącznie na wszystkie RPO przeznaczono około 513 milionów euro rezerwy, która powinna być podzielona pod koniec 2010 roku.

Ważne jest również rozpoczęcie prac programowych, które przygotują województwo zachodniopomorskie do wykorzystania środków Unii Europejskiej w kolejnej perspektywie budżetowej 2014–2021.

